

HØRINGSUTTALELSE - ENDRINGER I FINNMARKSLOVEN

I. Ingen endringer i finnmarksloven § 43 første ledd annet punktum

Det samepolitiske partiet Árja er av det synet at det ikke skal foretas endringer i finnmarksloven § 43 første ledd andre punktum. En endring vil slik Árja ser det for det første være i strid med Norges forpliktelser overfor Samene som urfolk. For det annet vil endringen være sterkt urimelig.

Árja påpeker at staten har en folkerettslige plikt til å identifisere områder hvor samene har særskilte rettigheter og sikre et effektivt vern av disse rettighetene, jf. ILO-konvensjon nr. 169, artikkel 14 nr. 2 og nr. 3, jf. finnmarksloven § 3. En del av kartleggingsarbeidet omfatter domstolsprøving. Det skal i den nasjonale rettsordenen sikres hensiktsmessige ordninger for å avgjøre rettskrav knyttet til slike landområder, jf. artikkel 14 nr. 2. Dette må etter vår mening omfatte en ubetinget individuell rett til dekking av saksomkostninger. Videre må dette innebære at staten er forpliktet til å dekke nødvendige saksomkostnader for private parter, uavhengig av Finnmarkskommisjonens standpunkt.

Ved ikke å sikre partenes saksomkostninger, vil det bety at kravet om hensiktsmessige ordninger etter ILO artikkel 14 er illusorisk og ikke-eksisterende.

Árja mener at forslaget til lovendring strider mot finnmarkslovens formål.

Kartleggingsprosessen skal være så grundig og forsvarlig som mulig. I den sammenheng er det et bærende prinsipp at partene skal ha reell tilgang til domstolsoverprøving. En begrensning av saksomkostningsansvaret til saker av prinsipiell karakter vil med sikkerhet bremse partenes evner til å overprøve saken sin. Árja mener at finnmarkslovens bestemmelser på dette punktet må tolkes i lyst av EMK artikkel 6 om "fair trial" som omfatter en reell adgang til domstolsprøving.

I rimelighetsvurderingen må det tas hensyn til at samene fremdeles bærer med seg det faktum at samene i århundrer ble utsatt for en sterk fornorskningspolitikk. Samene har lenge hatt det synet at det ikke har til hensikt å protestere mot myndighetenes lovgivning og politikk. Et samisk ordtak sier imidlertid at den som tier, er sterkt uenig. Det er dermed en kulturforskjell i den samiske og den norske virkelighetsforståelsen. Manglende protester fra samenes side kan tradisjonelt ikke anses som en godtakelse av rettstilstander. Disse gamle verdier følger samene den dag i dag. En regel om at staten dekker partenes saksomkostninger uansett, vil bidra til at samene lettere følger den norske modellen om å anke i tilfeller de er uenige med konklusjonen. Med dette som bakgrunn mener Árja at opprettholdelse av dagens

regel ikke vil virke prosessdrivende, konfliktskapende og konfliktforlengende, jf. påstandene i høringsnotatet. Det påpekes at det så langt har vært forholdsviss få som har anket Kommisjonens konklusjoner til Utmarksdomstolen. En slik påstand har derfor ikke støtte i empirien.

Árja minner på at frem til nå har Kommisjonen i de aller fleste saker konkludert med at FeFo er rettighetshaver. Det har derfor vært liten grunn for FEFO å motsette seg Kommisjonens konklusjoner. Árja legger til grunn at Kommisjonen vil videreføre sin praksis på dette punktet. Ved en lovendring slik som foreslått, vil det derfor være nærmest umulig for partene å få dekket sine kostnader. Sikkerhetsventilen om dekking i prinsipielle saker, avbøter ikke denne store svakheten i lovforslaget.

Det påpekes videre at staten er den ressurssterke part. Utredningsprosessen i følge Finnmarksloven må ses i et historisk perspektiv og må anses som ett ledd i det nødvendige reparasjonsarbeidet for den urett som er begått mot samene i tidligere tider. Derfor er det en nødvendig følge at staten i ethvert tilfelle må bære omkostningene til partene i saker mot FEFO.

Árja tar videre utgangspunkt i at de som anker sakene til Utmarksdomstolen ikke er velbemidlede. Det er tale om enkeltindivider og kollektive grupperinger som har nyttiggjort seg av sine landområder i årtier. Samenes ressursbruk bærer på et prinsipp om "*birgejummi*", det vil si at man bare skal nyttiggjøre seg av naturen i den utstrekning dette er nødvendig for egen husholdning. I de fleste saker er det derfor ikke tale om parter med stor egenkapital. Kollektive grupperinger, herunder siidaer og bygdelag, vil aldri ha den oppsparte egenkapitalen som er nødvendig for å kunne bære et eventuelt omkostningsansvar.

Slik § 43 er formulert i dag eksisterer det uansett en mulighet til å gjøre unntak fra hovedregelen, ved at kostnadsansvar kan pålegges ved særlige grunner. Etter Árjas syn vil denne regelen kunne motvirke urimelige utslag av hovedregelen, eksempelvis ved tilfeller hvor fullstendig ikke-prosedable saker er anlagt. Uansett har Utmarksdomstolen adgang til å avvise saker med manglende grunnlag, jf. finnmarksloven § 39 første ledd.

Det er viktig at finansieringen av søksmål ikke går på bekostning av Kommisjonens kartleggingsarbeid. Kommisjonen har allerede i dag altfor snevre budsjetttrammer. Árja mener for det første at Kommisjonens budsjett under enhver omstendighet må økes og for det annet at saksomkostningene ikke går på bekostning av bevillinger til Kommisjonen. Saksomkostningene må derfor sikres med en egen budsjettpost.

Árja foreslår at det foretas endringer i rettshjelpsloven slik at rettighetsspørsmål etter Finnmarksloven oppregnes under de sakene hvor det automatisk gis rettshjelp, jf. rettshjelpsloven § 16 første ledd, jf. § 11.

Subsidiært foreslår Árja, som et alternativ til å fjerne regelen om tilkjennelse av saksomkostninger, at dekking av saksomkostninger under enhver omstendighet gis i tilfeller hvor partens inntekt og formue er under bestemte grenser, sml. § rettshjelpsloven § 16 annet ledd.

Uansett mener Árja at en eventuell lovendringer ikke kan gjelde for søksmål reist etter 1. juli 2015. En slik regel om ikrafttredelse vil være ulovlig tilbakevirkende og ramme parter som i god tro har ført søksmål. Árja er uenig i at det ble offentlig kjent fra dette tidspunktet at departementet arbeidet med regelendring. Det er først i den senere tiden i forbindelse med at lovforslaget er lagt ut på høring, at dette har blitt kjent blant folk flest i Finnmark.

II. Opphevelse av § 9 andre ledd i forskrift om Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark - Saksomkostnadene skal ikke dekkes over Utmarksdomstolens eget budsjett

Árja støtter forslaget om å oppheve § 9 andre ledd i forskrift om Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark. Vi mener at disse kostnadene skal gå over Domstoladministrasjonens budsjett og ikke over Utmarksdomstolens. Árja er enig i at saksomkostnadene skal behandles som regelstyrte på samme måte som utgifter som utgifter til fri rettshjelp.

Det som er nevnt ovenfor om Kommisjonens budsjett gjelder også for Utmarksdomstolen. Árja ser det som svært problematisk at både Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark har så begrenset med midler til å gjennomføre en forsvarlig kartlegging av rettighetene i fylket, særlig gjelder dette samiske rettigheter til grunn og ressurser. Dette er forhold som må rettes opp hvis det skal være i tråd med de forutsetningene som følger av folkerettslige instrumenter Norge har forpliktet seg til å følge, både i forhold til internasjonal urfolksrett og EMK artikkel 6 seg om retten til å få behandlet sin sak innen rimelig tid. Finnmarkskommisjonens og Utmarksdomstolens budsjett må under enhver omstendighet økes.

